

ΓΛΩΣΣΑ

ΣΤ' Δημοτικού

Γ
τεύχος

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ -> ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ανεξάρτητη πρόταση με υποτακτική

«Να ταυτοποιήσεις το δωμάτιό σου.»

↓

εξαρτημένη βουλητική πρόταση

Ο Πατέρας ζήτησε από το Γιώργο
να ταυτοποιήσει το δωμάτιό του.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΩΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΩΗ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

γ' τεύχος

ΤΑΞΗ: ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΜΑΘΗΜΑ: ΓΛΩΣΣΑ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	1
ΕΝΟΤΗΤΑ 13: Τρόποι ζωής και επαγγέλματα	2
ΕΝΟΤΗΤΑ 15: Κινηματογράφος - Θέατρο.....	23
ΕΝΟΤΗΤΑ 16: Μουσεία.....	38
ΕΝΟΤΗΤΑ 17: Πόλεμος και ειρήνη.....	52

Επιμέλεια: Δεληγιάννης Αρίστος

ΕΝΟΤΗΤΑ 13: Τρόποι ζωής και επαγγέλματα.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Ευθύς και πλάγιος λόγος

Όταν **ακούμε** ή **διαβάζουμε** τα λόγια κάποιου όπως ακριβώς τα είπε, τότε έχουμε ακούσει ή διαβάσει αυτά που είπε ή έγραψε ο συγκεκριμένος άνθρωπος σε **ευθύ λόγο**:

π.χ. (1) Άκουσέ με λίγο, σε παρακαλώ.

(2) Αν βρέξει αυτή τη χρονιά, θα ποτιστούν τα δέντρα μας.

(3) Γιάννη, πάμε μία βόλτα.

(4) Κώστα, ήρθε η Μαρία;

(5) Πέτρο, πολύ μου αρέσει αυτό το βιβλίο.

(6) Δέσποινα, θα πας στο ταχυδρομείο;

Εάν τα παραπάνω λόγια τα πληροφορηθούμε (αυτούσια) από κάποιον τρίτο, τότε παραμένουν στον ευθύ λόγο. Έτσι, όταν μέσα στο κείμενό μας θέλουμε να γράψουμε τα λόγια κάποιου όπως ακριβώς τα είπε ο ίδιος σε ευθύ λόγο, τα ξεχωρίζουμε από το υπόλοιπο κείμενο βάζοντας **διπλή τελεία** αμέσως πριν από τα λόγια, ενώ τα ίδια τα λόγια τα βάζουμε μέσα σε **εισαγωγικά**(<<>>):

π.χ. Η Μαρία σου είπε: <<Άκουσέ με λίγο, σε παρακαλώ>>.

Τι είναι πλάγιος λόγος

Εάν τα παραπάνω λόγια μεταφερθούν αλλαγμένα, είτε από το ίδιο πρόσωπο που τα είπε είτε από κάποιον άλλο, έτσι ώστε οι κύριες προτάσεις να γίνουν

εξαρτημένες, τότε λέμε ότι έχουμε **πλάγιο λόγο**. Ας δούμε πώς αλλάζει το παραπάνω παράδειγμα (1):

(1') Η Μαρία σε παρακάλεσε **να την ακούσεις** λίγο.

Προσέχουμε ότι εδώ δε βάλαμε εισαγωγικά και ότι η πρόταση έγινε εξαρτημένη που έχει ρόλο αντικειμένου (συμπληρωματική πρόταση). Επίσης, η προσωπική αντωνυμία με (α' πρόσωπο) έγινε την (γ' πρόσωπο).

(2') Η μητέρα είπε **πως, αν έβρεχε εκείνη τη χρονιά, θα ποτίζονταν** τα δέντρα τους.

Παρατηρούμε τις εξής αλλαγές:

α. Η κύρια πρόταση έγινε εξαρτημένη και ο μέλλοντας θα ποτιστούν έγινε θα ποτίζονταν(θα+ παρατατικός).

β. Η αντωνυμία μας (α' πρόσωπο) έγινε τους (γ' πρόσωπο).

γ. Η υποτακτική αορίστου έγινε οριστική παρατατικού.

(3') Ο Στέφανος πρότεινε στο Γιάννη **να πάνε** μία βόλτα.

Παρατηρούμε τις εξής αλλαγές:

α. Η κύρια πρόταση έγινε εξαρτημένη ως αντικείμενο στο ρήμα πρότεινε.

β. Το ρήμα πάμε (α' πρόσωπο) έγινε πάνε (γ' πρόσωπο).

(4') Ο Γιώργος ρώτησε τον Κώστα **αν ήρθε** η Μαρία.

Παρατηρούμε ότι η κύρια ερωτηματική πρόταση μετατράπηκε σε πλάγια ερωτηματική που ξεκινάει με το **αν**.

(5') Ο πατέρας είπε στον Πέτρο ότι **του άρεσε** πολύ **εκείνο** το βιβλίο.

Παρατηρούμε τις εξής αλλαγές:

α. Η κύρια πρόταση έγινε εξαρτημένη ως αντικείμενο στο ρήμα είπε.

β. Ο ενεστώτας αρέσει έγινε παρατατικός (άρεσε).

γ. Η αντωνυμία μου(α' πρόσωπο) έγινε του (γ' πρόσωπο) και η αντωνυμία αυτό έγινε εκείνο.

Οι μετατροπές στις προτάσεις από τον ευθύ λόγο στον πλάγιο	
Ευθύς λόγος	Πλάγιος λόγος
ανεξάρτητη πρόταση με οριστική π.χ. <<Αισθάνομαι καλά>> →	εξαρτημένη ειδική πρόταση (σύνδεσμοι; ότι, πως) Ο Γιώργος μου είπε ότι αισθάνεται καλά.
ανεξάρτητη πρόταση με υποτακτική π.χ. <<Να απαντήσεις στην ερώτησή μου>> →	εξαρτημένη βουλητική πρόταση Η δασκάλα μού ζήτησε να απαντήσω στην ερώτησή της.
ανεξάρτητη πρόταση με προστακτική π.χ. <<Δώσε μου το βιβλίο σου>> →	εξαρτημένη βουλητική πρόταση Η δασκάλα ζήτησε από το Γιώργο να της δώσει το βιβλίο του.
ανεξάρτητη ερωτηματική πρόταση (με οριστική ή υποτακτική) π.χ. <<Πού θα πάμε;>> →	εξαρτημένη ερωτηματική πρόταση (με οριστική ή υποτακτική αντίστοιχα) Ο Γιώργος ρώτησε τον πατέρα του πού θα πάνε.

Ας ανακεφαλαιώσουμε τις αλλαγές που παρατηρούμε:

- Χρησιμοποιούμε το ρήμα λέει ή όποιο άλλο ταιριάζει στην περίπτωση (απαντά, γράφει, προτείνει, διστάζει, ρωτάει κτλ.), για να μπορέσουμε να μεταφέρουμε τα λόγια του άλλου:

π.χ. (3') Ο Στέφανος πρότεινε στο Γιάννη να πάνε μία βόλτα.

- Η κύρια πρόταση γίνεται εξαρτημένη και συχνά αλλάζει και ο χρόνος της:
π.χ. (5') Ο πατέρας είπε στον Πέτρο ότι του άρεσε πολύ εκείνο το βιβλίο.
- Τα πρόσωπα και άλλες λέξεις αλλάζουν ανάλογα με τις ανάγκες της νέας φράσης:
π.χ. (2') Η μητέρα είπε πως, αν έβρεχε εκείνη τη χρονιά, θα ποτίζονταν τα δέντρα τους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:

1) Μετατρέπω τις παρακάτω προτάσεις σε πλάγιο λόγο χρησιμοποιώντας τις φράσεις των παρενθέσεων:

- Πού μένεις , Μαρία;
.....(Εγώ, Μαρία, σε ρώτησα)
- Μένω στη Χαλκίδα.
.....(Εσύ απάντησες)
- Το ελληνικό αλφάβητο έχει 24 γράμματα.
.....(Ο Αλί μαθαίνει)
- Να καθαρίσεις το δωμάτιό σου.
.....(Ο πατέρας μου ζήτησε)
- Γιατί δεν ήρθε ακόμα ο αδερφός σου;
.....(Η γιαγιά απορεί)
- Σου άρεσε η ταινία;
.....(Η Μαρία ρώτησε τον Κώστα)
- Η εκδρομή αναβάλλεται, γιατί ο καιρός δεν είναι καλός.
.....(Η διευθύντρια ανακοίνωσε)
- Απομακρυνθείτε από εκεί.
.....(Μας ζήτησε)

2) Ο Μάριος πήρε συνέντευξη από μια δασκάλα του σχολείου του, την κυρία Νίκη, για να τη δημοσιεύσει στη σχολική εφημερίδα. Το κείμενο όμως πρέπει να είναι ενιαίο, γι αυτό τώρα πρέπει να μετατρέψει τον ευθύ λόγο σε πλάγιο. Μπορείς να τον βοηθήσεις;

- Πόσα χρόνια ασχολείστε μ' αυτό το επάγγελμα;

-Είμαι δασκάλα περίπου δέκα χρόνια.

-Γιατί αποφασίσατε να γίνετε δασκάλα;

-Μου αρέσει πολύ η επαφή με τα παιδιά. Ακόμα, θεωρώ πολύ σημαντική τη δουλειά του δασκάλου.

-Μετανιώσατε για την επιλογή σας;

-Όχι, όχι! Νομίζω ότι ήταν η καλύτερη απόφαση της ζωής μου. Δεν μπορώ να φανταστώ τον εαυτό μου να κάνει άλλη δουλειά.

-Ποιες είναι οι αρετές που πρέπει να διαθέτει κάθε δάσκαλος;

-Είναι απαραίτητο να αγαπάει τα παιδιά και να έχει μεγάλη υπομονή και όρεξη για δουλειά.

-Κυρία Νίκη, σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3) Διαβάζω τις παρακάτω προτάσεις και χαρακτηρίζω το λόγο ευθύ ή πλάγιο σημειώνοντας Χ στη σωστή στήλη.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΕΥΘΥΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ
Μου είπε να τον βοηθήσω στην εργασία του.		
Παρακαλώ, κλείστε ραντεβού για την επόμενη εξέτασή σας.		
Τον παρακάλεσα να με πάει μια βόλτα στο πάρκο.		
Ήμουν σίγουρη πως θα έρθεις		
Μην κάνετε φασαρία, γιατί ο πατέρας είναι κουρασμένος.		
Με ρώτησε τι ώρα φτάνει το καράβι της γραμμής.		
Θα πάω να πω τον καφέ μου στη φίλη μου.		
Ο Μάκης απάντησε ότι είναι καθηγητής.		

4) Προσπαθώ να μετατρέψω τον πλάγιο λόγο σε ευθύ και το αντίστροφο.

- <<Μη μιλάτε δυνατά, κοιμάται ο ασθενής>> είπε η νοσοκόμα.

.....

- Ο πλοίαρχος ανακοίνωσε ότι σε μία ώρα το καράβι θα φτάσει στον προορισμό του.

.....

- <<Να τηρείτε τον κώδικα οδικής κυκλοφορίας>> συμβούλεψε ο τροχονόμος τον οδηγό.

.....

- Η μητέρα μάς είπε ότι θα πάει στο κομμωτήριο να κόψει τα μαλλιά της.
.....
- Ο διευθυντής του σχολείου ευχήθηκε σε όλους τους μαθητές να έχουν μια καλή σχολική χρονιά.
.....
- <<Όλα τα επαγγέλματα προσφέρουν στην κοινωνία>> τόνισε η δασκάλα.
.....
- <<Πρέπει να πάω στην εφορία>> είπε ο λογιστής.
.....
- Ο αρχιτέκτονας υποσχέθηκε στους πελάτες του ότι τα σχέδια για το νέο τους σπίτι θα είναι έτοιμα τον επόμενο μήνα.
.....
- Ο ψαράς φώναζε ότι τα ψάρια του είναι φρέσκα και πεντανόστιμα.
.....
- <<Τα λαχανικά μας είναι βιολογικής καλλιέργειας>> διαβεβαίωσε ο μανάβης τον πελάτη.
.....

5) Ο Γιάννης πήρε συνέντευξη από τον πατέρα του, που είναι γιατρός, για να την παρουσιάσει στην τάξη. Την διαβάζω και μετά φαντάζομαι πώς μπορεί να γραφτεί ξανά σε ευθύ λόγο.

Ο Γιάννης ρώτησε τον πατέρα του αν του αρέσει η δουλειά του. Εκείνος του απάντησε ότι αγαπάει πραγματικά το επάγγελμα που ασκεί και ότι ήθελε από μικρός να ασχοληθεί μ' αυτό. Στη συνέχεια, ο Γιάννης θέλησε να μάθει τι πρέπει να κάνει κάποιος για να γίνει γιατρός και ο πατέρας του αποκρίθηκε ότι χρειάζεται πολύχρονη φοίτηση στην ιατρική σχολή, για να πάρει κανείς όλες τις απαραίτητες γνώσεις. Μετά, ο Γιάννης ζήτησε να μάθει αν υπάρχουν δυσκολίες

στη δουλειά αυτή. Ο πατέρας του ισχυρίστηκε ότι η δουλειά δεν είναι εύκολη, αφού ένας γιατρός έχει πολύ μεγάλη ευθύνη και αναγκάζεται να δουλεύει πολλές ώρες. Όμως θεωρεί ότι το να κάνεις καλά έναν ασθενή είναι η πιο μεγάλη ανταμοιβή. Πρόσθεσε ότι η προσφορά στο κοινωνικό σύνολο είναι σημαντική, γι' αυτό είναι υπερήφανος που ασκεί το λειτούργημα αυτό.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Η σύνδεση των προτάσεων (παρατακτική, υποτακτική, ασύνδετο ρήμα)

Υπάρχουν **τρεις τρόποι** με τους οποίους μπορούν να συνδεθούν ανεξάρτητες ή εξαρτημένες προτάσεις μεταξύ τους: η **παρατακτική σύνδεση**, η **υποτακτική σύνδεση** και το **ασύνδετο ρήμα**.

Παρατακτική σύνδεση

Στη σύνδεση αυτή συνδέονται ισοδύναμες συντακτικά προτάσεις (ανεξάρτητη με ανεξάρτητη, εξαρτημένη με εξαρτημένη) με τους παρατακτικούς συνδέσμους:

π.χ. Τους είδε και έτρεξε.

(ανεξάρτητη) (ανεξάρτητη)

ή Αφού σηκώθηκε από το τραπέζι και (αφού) μας χαιρέτησε όλους, έφυγε.

(εξαρτημένη)

(εξαρτημένη)

Παρατακτικοί σύνδεσμοι είναι:

- συμπλεκτικοί: **και, ούτε, μήτε, ουδέ, μηδέ**
- αντιθετικοί: **αλλά, όμως, ωστόσο, μα, αλλιώς**
- διαζευκτικοί: **ή, είτε**
- αποτελεσματικοί ή συμπερασματικοί: **επομένως, άρα, ώστε, λοιπόν.**

Υποτακτική σύνδεση

Στη σύνδεση αυτή συνδέονται:

α. ανεξάρτητες με εξαρτημένες προτάσεις:

π.χ. Χτύπησε δυνατά το κουδούνι της πόρτας, **για να** του ανοίξουν.

β. εξαρτημένες με εξαρτημένες, οι οποίες όμως δεν είναι ισοδύναμες συντακτικά, αλλά η μία εξαρτημένη είναι συμπλήρωμα της άλλης:

π.χ. Φώναξε δυνατά, **αν** θέλεις **να** σε ακούσουν.

Η υποτακτική σύνδεση γίνεται με:

α. **συνδέσμους:**

σύνδεσμοι		προτάσεις
• ειδικοί	πως, που, ότι	ειδικές προτάσεις
• διστακτικοί	μην, μήπως	διστακτικές (ή ενδοιαστικές) προτάσεις
• αιτιολογικοί	γιατί, επειδή, αφού	αιτιολογικές προτάσεις
• χρονικοί	όταν, σαν, καθώς, ενώ, αφού, αφότου, μόλις, προτού, πριν, ώσπου, εφόσον, άμα, όσο που	χρονικές προτάσεις
• υποθετικοί	αν, εάν, σαν, άμα	υποθετικές προτάσεις
• αποτελεσματικοί	ώστε, που	αποτελεσματικές προτάσεις
• τελικοί	να, για να	τελικές προτάσεις
• αντιθετικοί	ενώ, αν και, μολονότι	εναντιωματικές προτάσεις

β. αντωνυμίες:

αντωνυμίες		προτάσεις
• αναφορικές	οποίος/α/ο, όποιος/α/ο, όσος/η/ο, που, ό,τι, οποιοσδήποτε κτλ.	αναφορικές προτάσεις
• ερωτηματικές	ποιος/α/ο, πόσος/η/ο, τι	ερωτηματικές προτάσεις

γ. επιρρήματα

επιρρήματα		προτάσεις
• αναφορικά	όπου, όποτε, όπως κτλ.	αναφορικές προτάσεις
• ερωτηματικά	πού, πότε, πώς	ερωτηματικές προτάσεις

Ασύνδετο σχήμα

Στο ασύνδετο σχήμα παρατάσσονται ο ένας δίπλα στον άλλο ισοδύναμοι συντακτικά όροι, δίχως να υπάρχει μεταξύ τους κάποιος σύνδεσμος, απλά χωρίζονται με κόμμα:

π.χ. Ο Γιώργος, ο Νίκος, η Μαρία παίζουν χαρούμενοι. (Συνδέονται μεταξύ τους τα **υποκείμενα** ο Γιώργος, ο Νίκος, η Μαρία.)

Ο δάσκαλος φώναξε την Άννα, τη Φωτεινή, τη Νίκη για να τις παρατηρήσει για τις σκανταλιές τους. (Συνδέονται μεταξύ τους τα **αντικείμενα** την Άννα, τη Φωτεινή, τη Νίκη.)

Ο μαθητής είναι υπάκουος, έξυπνος, μελετηρός. (Συνδέονται μεταξύ τους τα **κατηγορούμενα** υπάκουος, έξυπνος, μελετηρός,)

Την αγαπούσαν όλοι, γιατί ήταν ένα έξυπνο, ομιλητικό, γελαστό παιδί. (Συνδέονται μεταξύ τους οι **επιθετικοί προσδιορισμοί** έξυπνο, ομιλητικό, γελαστό.)

Βλέπε, άκου, σώπα. (Συνδέουμε μεταξύ τους **ανεξάρτητες προτάσεις**.)

Καθώς ταξίδευε, περνούσαν διάφορες σκέψεις από το μυαλό του; αν θα τα κατάφερνε, αν θα πραγματοποιούσε τα όνειρά του, αν θα επέστρεφε νικητής στην πατρίδα του. (Συνδέονται μεταξύ τους οι **πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις** που επεξηγούν τη φράση διάφορες σκέψεις.)

ΠΡΟΣΟΧΗ! Για να υπάρχει ασύνδετο ρήμα ανάμεσα σε προτάσεις, πρέπει οι προτάσεις αυτές να έχουν ισοδύναμη συντακτική λειτουργία, διαφορετικά πρόκειται για υποτακτική σύνδεση:

π.χ. Ήθελα να του πω να προσέχει.

(Οι εξαρτημένες βουλητικές προτάσεις να του πω και να προσέχει δε χωρίζονται με κόμμα, γιατί η δεύτερη πρόταση είναι αντικείμενο του ρήματος πω, δηλαδή η δεύτερη βουλητική πρόταση είναι εξαρτημένη από την πρώτη.)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:

1) Συμπληρώνω τις προτάσεις με τον κατάλληλο παρατακτικό σύνδεσμο από τους παρακάτω:

- Ο Κώστας δεν ήρθε, τηλεφώνησε.
- Θα σου πω τι έγινε, μην το πεις σε κανέναν.
- Το χ ισούται με 5 μείον 3, το χ ισούται με 2.
- Τι παγωτό θέλεις; Βανίλια σοκολάτα;

αλλά

άρα

ή

ούτε

2) Συμπληρώνω τα κενά με την κατάλληλη λέξη:

- Δεν κατάλαβα ήρθε.
- Τι θέλεις κάνω;
- Το παιδί φοράει μπλε καπέλο είναι φίλος μο
- Έφυγε του μιλήσω.

να

πριν

οποίος,/-α,/ο

τότε

3) Εντοπίζω το είδος της σύνδεσης (παρατακτική, υποτακτική ή ασύνδετο) στο κείμενο που ακολουθεί.

Τα σταφύλια τα μεταφέρουν στα πατητήρια κι οι πατητάδες, μέσα σε μια χαρούμενη ατμόσφαιρα, με γέλια και πειράγματα, πατούν ξυπόλητοι τα τσαμπιά, για να τα λιώσουν, να τρέξει ο μούστος. Αυτό φυσικά ισχύει όπου δεν έχουν μπει οι μηχανές. Από εκεί θα τον μεταφέρουν στα καλοκαθαρισμένα βαρέλια, για να γίνει κρασί. Κι οι βαγενάδες, οι βαρελάδες δηλαδή, το μήνα Σεπτέμβριο έχουν μεγάλες φούριες κι η παροιμία λέει: <<Βαγενάδες και γαϊδάροι ένα μήνα έχουν τη χάρη>>.

Αικατερίνη Τσοτάκου-Καρβέλη

Λαογραφικό ημερολόγιο, Εκδόσεις Πατάκη.

4) Ενώνω τις παρακάτω προτάσεις χρησιμοποιώντας υποτακτική σύνδεση και κάνοντας όλες τις απαραίτητες αλλαγές.

- Η επιλογή επαγγέλματος είναι μία από τις σημαντικές αποφάσεις. Καθορίζει την ευτυχία του ατόμου.
.....

- Στις μέρες μας οι εργαζόμενοι έχουν πολλά δικαιώματα. Παλαιότερα δεν είχαν.
.....

- Ο πατέρας μου δεν εργάζεται πια. Είναι συνταξιούχος.
.....

- Η μητέρα μου έγινε αεροσυνοδός. Αγαπάει τα ταξίδια,
.....

- Έφυγε από το χωριό. Θα βρει δουλειά στην πόλη.
.....

- Σπούδασε αρχιτέκτονας. Είναι πραγματικά καλός στο σχέδιο.
.....

- Ο δικαστής είναι δίκαιος και αντικειμενικός. Δεν αδικεί κανέναν.
.....

5) Χαρακτηρίζω το είδος της σύνδεσης των προτάσεων σημειώνοντας ένα Χ στη σωστή στήλη.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΠΑΡΑΤΑΞΗ	ΥΠΟΤΑΞΗ	ΑΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ
Στη γιορτή φάγαμε, χορέψαμε, διασκεδάσαμε.			
Ο πιλότος μίλησε στους επιβάτες και ξεκίνησε η διαδικασία απογείωσης του αεροσκάφους.			
Ο σερβιτόρος άφησε τον κατάλογο, για να παραγγείλουν οι πελάτες.			
Ο τεχνικός έλεγξε το μηχάνημα, αλλά δε διόρθωσε τη βλάβη.			
Αν και έχει όρεξη για δουλειά, είναι άνεργος εδώ και πολύ καιρό.			
Οι εργαζόμενοι έκαναν απεργία, φώναξαν συνθήματα, διαδήλωσαν στους δρόμους.			
Άφησε το βιογραφικό του, μα δεν τον ειδοποίησαν.			
Μου είπε ότι του αρέσει η επαφή με τον κόσμο.			
Άνοιξε νέο κατάστημα και σήμερα θα γίνουν τα εγκαίνιά του.			

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Λόγια επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον και σε -ύς, -εία, -ύ

Λόγια επίθετα σε -ων, -ουσα, -ον

Με τις καταλήξεις **-ων, -ουσα, -ον** σχηματίζουν στην αρχαία ελληνική γλώσσα η μετοχή ενεστώτα. Μερικές τέτοιες μετοχές έχουν διατηρηθεί στη νεοελληνική γλώσσα ως επίθετα που αποτελούν μία ξεχωριστή κατηγορία. Τα επίθετα αυτά κλίνονται ως εξής:

Ενικός αριθμός			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική	επείγων	επείγουσα	επείγον
γενική	επείγοντος	επείγουσας	επείγοντος
αιτιατική	επείγοντα	επείγουσα	επείγον
Πληθυντικός αριθμός			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική	επείγοντες	επείγουσες	επείγοντα
γενική	επειγόντων	επειγουσών	επειγόντων
αιτιατική	επείγοντες	επείγουσες	επείγοντα

ΠΡΟΣΟΧΗ! Η κλητική πτώση είναι πολύ σπάνια στα επίθετα αυτά. Όταν χρειαστεί να σχηματιστεί, είναι ίδια με την ονομαστική.

Παρόμοια κλίνονται τα επίθετα: πρωτεύων, -ουσα, -ον, δευτερεύων, -ουσα, -ον, εποπτεύων, -ουσα, -ον, ενδιαφέρων, -ουσα, -ον, μέλλων, -ουσα, -ον, υπάρχων, -ουσα, -ον κ.ά.

Λόγια επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ

Ενικός αριθμών			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική	οξύς	οξεία	οξύ
γενική	οξέος (οξύ)	οξείας	οξέος (οξύ)
αιτιατική	οξύ	οξεία	οξύ
κλητική	οξύ	οξεία	οξύ
Πληθυντικός αριθμός			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική	οξείς	οξείες	οξέα
γενική	οξέων	οξειών	οξέων
αιτιατική	οξείς	οξείες	οξέα
αιτιατική	οξείς	οξείες	οξέα

Παρόμοια κλίνονται τα επίθετα: αμβλύς, -εία, -ύ, ευθύς, -εία, --ύ, βραχύς, -εία, -ύ, ευρύς, -εία, -ύ, ταχύς, -εία, -ύ κ.ά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:

1) Συμπληρώνω τους πίνακες:

Ενικός αριθμός			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική	ενδιαφέρων		
γενική			
αιτιατική			
Πληθυντικός αριθμός			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική			
γενική			
αιτιατική			

Ενικός αριθμός			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική	βαρύς		
γενική			
αιτιατική			
Πληθυντικός αριθμός			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική			
γενική			
αιτιατική			

2) Γράφω στον άλλο αριθμό:

- τον ευθύ δρόμο:
- το δευτερεύον ζήτημα:
- της οξείας γωνίας:
- τους παρόντες μαθητές:
- της επείγουσας ανάγκης:

3) Συμπληρώνω τα κενά των προτάσεων βάζοντας τα επίθετα στον κατάλληλο τύπο.

- Οι μαθητές των Πανελλαδικών Εξετάσεων θα μπορέσουν να εισαχθούν στα πανεπιστήμια.
- Κανένα παιδί δεν μπορούσε να σηκώσει το αντικείμενο, γι' αυτό φώναξαν τους μεγάλους.
- Δυστυχώς, μετά το αεροπορικό ατύχημα δε βρέθηκαν επιβάτες.
- Νομίζω ότι η Φυσική και η Ιστορία είναι τα πιο μαθήματα.
- Αυτή την εβδομάδα οι απόντες μαθητές ήταν πιο πολλοί από τους
- Ο πόνος ήταν τόσο, ώστε μεταφέρθηκε αμέσως στο νοσοκομείο.
- Τα αυγά είναι τα συστατικά για μια ομελέτα.
- Ο δάσκαλος μας είπε να τραβήξουμε μια γραμμή.
- Το νοσοκομείο θα δέχεται απόψε μόνο τα περιστατικά.

- Τα προβλήματα δεν είναι δυνατόν να λυθούν, αν δεν κάνουμε κάτι σύντομα.

4.α. Μέσα στο κρυπτόλεξο έχουν βρει καταφύγιο δεκατρία επίθετα. Μπορείς να τα βρεις;

Π	Ρ	Ω	Τ	Ε	Υ	Ω	Ν	Ε	Ρ	Τ	Ε
Α	Υ	Θ	Ι	Π	Δ	Φ	Γ	Η	Ξ	Κ	Ν
Ρ	Τ	Τ	Δ	Ε	Υ	Θ	Υ	Σ	Ο	Π	Δ
Ω	Η	Α	Χ	Ι	Τ	Ρ	Α	Χ	Υ	Σ	Ι
Ν	Γ	Χ	Ε	Γ	Υ	Υ	Η	Μ	Τ	Ι	Α
Ζ	Φ	Υ	Π	Ω	Π	Ε	Ξ	Ε	Γ	Κ	Φ
Χ	Δ	Σ	Ι	Ν	Α	Π	Κ	Λ	Υ	Ο	Ε
Ψ	Ο	Ι	Τ	Α	Ρ	Ι	Θ	Λ	Η	Λ	Ρ
Ω	Ξ	Π	Υ	Ζ	Χ	Ζ	Ι	Ω	Θ	Κ	Ω
Η	Υ	Ο	Χ	Δ	Ω	Ω	Ο	Ν	Ι	Λ	Ν
Β	Σ	Λ	Ω	Ρ	Ν	Ν	Λ	Α	Σ	Δ	Φ
Ν	Μ	Κ	Ν	Τ	Υ	Ξ	Β	Α	Ρ	Υ	Σ

β. Συμπλήρωσε τα κενά των προτάσεων βάζοντας τα επίθετα της πριηγούμενης άσκησης στον κατάλληλο τύπο.

- Οι _____ μαθητές των Πανελλαδικών Εξετάσεων θα μπορέσουν να εισαχθούν στα πανεπιστήμια.
- Κανένα παιδί δεν μπορούσε να σηκώσει το _____ αντικείμενο, γι' αυτό φώναξαν τους μεγάλους.

- Δυστυχώς, μετά το αεροπορικό ατύχημα δε βρέθηκαν _____ επιβάτες.
- Νομίζω ότι η Φυσική και η Ιστορία είναι τα πιο _____ μαθήματα.
- Αυτή την εβδομάδα οι απόντες μαθητές ήταν πιο πολλοί από τους _____.
- Ο πόνος ήταν τόσο _____, ώστε μεταφέρθηκε αμέσως στο νοσοκομείο.
- Η _____ ανοικοδόμηση της περιοχής μας έχει αλλάξει μέσα σε λίγα χρόνια όλη την εικόνα της.
- Τα αυγά είναι τα _____ συστατικά για μια ομελέτα.
- Όσα επαγγέλματα σχετίζονται με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές θεωρούνται τα επαγγέλματα του _____.
- Ο δάσκαλος μας είπε να τραβήξουμε μια _____ γραμμή.
- Η επιφάνεια του εδάφους ήταν _____ και δυσκόλευε το περπάτημά μας.
- Το νοσοκομείο θα δέχεται απόψε μόνο τα _____ περιστατικά.
- Τα _____ προβλήματα δεν είναι δυνατός να λυθούν, αν δεν κάνουμε κάτι σύντομα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 15: Κινηματογράφος - Θέατρο.**ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ****Κλίση των επιθέτων σε -ης, -ης, -ες**

Τα επίθετα αυτά έχουν τρία γένη (τριγενή) αλλά δύο καταλήξεις (δικατάληκτα).

Ενικός Αριθμός				
Ονομαστική	ο/η	συνεχής	το	συνεχές
Γενική	του/της	συνεχούς	του	συνεχούς
Αιτιατική	τον/τη(ν)	συνεχή	το	συνεχές
Κλητική	-	-	-	-
Πληθυντικός Αριθμός				
Ονομαστική	οι	συνεχείς	τα	συνεχή
Γενική	των	συνεχών	των	συνεχών
Αιτιατική	τους/τις	συνεχείς	τα	συνεχή
Κλητική	-	-	-	-

Παρατηρήσεις:

- 1) Όμοια με τα επίθετα αυτά κλίνονται και τα παροξύτονα σε **-ώδης** (ο δασώδης, ο ελώδης, κ.λ.π.), τα οποία στη **γενική πληθυντικού** κατεβάζουν τον τόνο (π.χ. των δασωδών).
- 2) Πολλά από τα επίθετα αυτά έχουν **ουσιαστικοποιηθεί**, δηλ. χρησιμοποιούνται ως ουσιαστικά. Στην περίπτωση αυτή σχηματίζουν τη γενική ενικού σε **-η**.
π.χ. ο ασθενής – του ασθενή, ο συγγενής – του συγγενή, κ.τ.λ.

Ασκήσεις:

1) Κλίνω: «ο επιμελής φοιτητής, η ελώδης περιοχή, το ειλικρινές συναίσθημα»:

Ενικός αριθμός			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική	ο επιμελής φοιτητής	η ελώδης περιοχή	το ειλικρινές συναίσθημα
γενική			
αιτιατική			
Πληθυντικός αριθμός			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική			
γενική			
αιτιατική			

2) Συμπληρώνω τα κενά, βάζοντας τα επίθετα της παρένθεσης στον κατάλληλο τύπο:

..... (συνεχής) ωράρια έχουν εξαντλήσει τους υπαλλήλους.

Τα τελευταία χρόνια κλιμάκια της πυροσβεστικής κάνουν
(διαρκής) προσπάθειες για να προστατέψουν (δασώδης)
περιοχές.

Τα επιδόματα (πολυμελής) οικογενειών θα δοθούν στα μέσα του
Γενάρη.

Ο γνωστός ηθοποιός έκανε μια (αξιοπρεπής) εμφάνιση στην
εκδήλωση προς τιμήν (ιθαγενής).

«Νους (υγιής) εν σώματι (υγιής)».

..... (ευτυχής) γονείς γιόρτασαν την επιτυχία της κόρης τους.

3) Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω προτάσεων βάζοντας το επίθετο της παρένθεσης στο σωστό τύπο.

- Η κίνηση του _____ (διεθνής) αεροδρομίου είναι μεγάλη.
- Μένουν σε ένα _____ (πολυτελής) διαμέρισμα.
- Τα _____ (δηλητηριώδης) φίδια είναι επικίνδυνα.
- Αρνήθηκε να περάσει από τους _____ (διαρκής) ελέγχους.
- Συγχαρητήρια για το _____ (ευτυχής) γεγονός
- Τον _____ (προσεχής) μήνα θα γίνει στην Αθήνα ιατρικό συνέδριο.
- Απαγορεύτηκε ο απόπλους των πλοίων εξαιτίας των _____ (θυελλώδης) ανέμων.
- Οι μαθητές πρέπει να είναι _____ (συνεπής) στις υποχρεώσεις τους.

4) Συμπληρώνω τις καταλήξεις των επιθέτων:

- Δυστυχώς, αυτή τη φορά δε φάνηκαν συνεπ..... στις υποχρεώσεις τους.
- Είσαι αφελ..... αν πιστεύεις αυτές τις αστείες δικαιολογίες.
- Ο Μηνάς είναι επιμελ..... μαθητής. Τον τελευταίο καιρό παρουσιάζει εμφαν.... πρόοδο.
- Για ένα σωστό ξεκίνημα είναι απαραίτητο ένα πλήρ..... πρωινό.
- Η Τροχαία διεξάγει έρευνες για να διευκρινιστούν τα ακριβ.... αίτια του δυστυχήματος.
- Ο δυστυχ....! Δέχτηκε τις συνέπειες της ατυχ..... συνάντησής του με το χειρότερο εχθρό του.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Επίθετα – Επιθετικοί προσδιορισμοί

Επίθετα είναι οι λέξεις που αναφέρονται στα ουσιαστικά και δηλώνουν κάποιο γνώρισμα ή ιδιότητα τους, λένε δηλαδή τι λογής είναι. Τα χρησιμοποιούμε, λοιπόν, ως προσδιορισμούς ουσιαστικών (*επιθετικοί προσδιορισμοί*) όταν περιγράφουμε κάποιο πράγμα, οπότε τα επίθετα:

Είτε μας δίνουν περισσότερες πληροφορίες για κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτού που περιγράφεται - φανερώνουν δηλαδή για τα ουσιαστικά που συνοδεύουν πράγματα όπως:

- ύλη (π.χ. ξύλινη καρέκλα, κρυστάλλινο βάζο, ασημένιο κηροπήγιο),
- μέγεθος (π.χ. μικρό δωμάτιο, φαρδύς διάδρομος,)
- σχήμα (π.χ. τετράγωνο τραπέζι, στρογγυλή πιατέλα),
- θέση/τόπο/προέλευση (π.χ. ανατολική πλευρά, δυτική πρόσοψη, βουνίσιος αέρας),
- χρώμα (π.χ. κόκκινα τριαντάφυλλα, χρυσαφένια μαλλιά),
- χρόνο (π.χ. αυριανή μέρα, σύγχρονα κτίρια),
- ποσό (π.χ. πολύς κόσμος, λίγα έπιπλα),
- κατάσταση (π.χ. γαλήνια θάλασσα, άγριο ζώο) κ.ά.

Είτε αποδίδουν κάποιο σχόλιο γι' αυτό που περιγράφεται, δείχνοντας έτσι την *οπτική γωνία του συγγραφέα*, πώς δηλαδή αντιμετωπίζει, κρίνει κάποιος αυτό που περιγράφει-στην περίπτωση αυτή τα επίθετα φανερώνουν συνήθως για τα ουσιαστικά που συνοδεύουν χαρακτηριστικά γνωρίσματα σωματικά, ψυχικά.

π.χ. *όμορφη* γυναίκα, *επιβλητικό* κτίσμα, *νευρικός* άνθρωπος, *ευχάριστη* δουλειά κ.ά.

Παρατηρήσεις

Εκτός από τα επίθετα, ως επιθετικοί προσδιορισμοί μπορούν να χρησιμοποιηθούν και κάποια προθετικά σύνολα, λέξεις δηλαδή που συνοδεύονται από κάποια πρόθεση (κυρίως τις προθέσεις *από, για, με, χωρίς*).

π.χ. *Του χάρισε ένα σκούφο από μαλλί.* (= μάλλινο)

Πήρε άδεια για ένα μήνα. (= μηνιαία)

Είναι άνθρωπος με σύνεση. (= συνετός)

Είναι άνθρωπος χωρίς πείρα. (= άπειρος)

Σημείωση

Ως επιθετικοί προσδιορισμοί μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν και άλλες λέξεις, όπως

- αντωνυμίες (π.χ. *Ήταν και κάποια άλλα παιδιά μαζί τους*),
- αριθμητικά (π.χ. *Αγόρασε δύο βιβλία*),
- μετοχές (π.χ. *Ήταν ένα σκουριασμένο τρίποδο*),
- ουσιαστικά που δηλώνουν ηλικία, επάγγελμα, εθνικότητα (π.χ. *Στο κατάστρωμα εμφανίστηκε ο Άγγλος ναύαρχος*),
- ονόματα γεωγραφικών ή χρονικών όρων ή φυσικών φαινομένων (π.χ. *Το καράβι διέσχισε το Αιγαίο πέλαγος*),
- επίρρημα με άρθρο (π.χ. *Κοίταζαν το απέναντι βουνό*).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:

1) Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τα επίθετα που σχηματίζονται από τα ρήματα που βρίσκονται στις παρενθέσεις.

- α) Περπατούσε και μιλούσε στο κινητό (κινώ) τηλέφωνο.
 β) Σηκώθηκε και μας έδειξε μια καινούρια.....(χορεύω) φιγούρα.
 γ) Θα έπαιζε με τον πιο(μισώ) αντίπαλο.
 δ) Η ανεμοβλογιά είναι.....(κολλώ) ασθένεια.
 ε) Της πρόσφερε ένα μπουκέτο.....(ευωδιάζω) τριαντάφυλλα.
 στ) Καθίσαμε όλοι στο τραπέζι και απολαύσαμε ένα.....(χορταίνω) γεύμα.
 ζ) Η ταινία που είδαμε χτες ήταν.....(φαντάζω).

2) Να συμπληρώσεις τα κενά των παρακάτω προτάσεων επιλέγοντας το κατάλληλο επίθετο από την παρένθεση και προσέχοντας το γένος, τον αριθμό και την πτώση.

(μεγάλος, κλασικός, εθνικός, κεφαλαίος, κυκλοφοριακός, αδιάκοπος, παγκόσμιος, αρχαίος).

- α) Το άλμα εις ύψος, ο Μαραθώνιος και η σκυταλοδρομία είναι αγωνίσματα του κλασικού αθλητισμού.
 β) Όταν γράφουμε με.....γράμματα, δε βάζουμε τόνους.
 γ) Τα έργα των.....Ελλήνων έμειναν αθάνατα στο πέρασμα των αιώνων.
 δ) Η πόλη μας έχει αρχίσει ν' αντιμετωπίζει.....πρόβλημα.
 ε) Ο Ανδρέας Συγγρός είναι ένας από τουςευεργέτες μας.
 στ) Οι.....προσπάθειες του έφεραν αποτέλεσμα.
 ζ) Η είδηση για το θάνατο του πάπα προκάλεσε.....συγκίνηση.

3) Να υπογραμμίσεις τους επιθετικούς προσδιορισμούς που υπάρχουν στις παρακάτω προτάσεις.

- α) Ήταν μια φτωχή, βασανισμένη γυναίκα
 β) Η προσωρινή κυβέρνηση ανακοίνωσε τα νέα οικονομικά μέτρα
 γ) Η εκπαιδευμένη αρκούδα άρχισε καινούρια αστεία καμώματα,
 δ) Ήρθαν καταπάνω μας τρεις αρματωμένες βάρκες.
 ε) Έσκαβαν μεγάλους λάκκους για να εγκαταστήσουν τους τεράστιους πλαστικούς σωλήνες ύδρευσης.
 στ) Νοίκιασαν ένα διώροφο σπίτι κοντά σε μια παραθαλάσσια περιοχή.

4) Να μετασχηματίσεις τις παρακάτω φράσεις όπως στο παράδειγμα.

α) τσάντα από δέρμα	δερμάτινη τσάντα
β) βάζο από πηλό	
γ) στέγη από τσίγκο	
δ) σκεύη από μπρούντζο	
ε) πουκάμισο από μετάξι	
στ) περικνημίδες από χαλκό	

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Συλλαβισμός

Κανόνες συλλαβισμού	Παραδείγματα
1. Ένα φωνήεν μπορεί να αποτελέσει μόνο του μια συλλαβή. Αντίθετα ένα ή περισσότερα σύμφωνα δεν μπορούν να αποτελέσουν μόνα τους μια συλλαβή. Χρειάζονται οπωσδήποτε και φωνήεν.	Ι-ω-α-κείμ, α-έ-ρας, θρα- νί-ο, πόρ-τα
2. Τα δίψηφα φωνήεντα, οι δίφθογοι και οι συνδυασμοί αυ, ευ στο συλλαβισμό λογαριάζονται σαν ένα φωνήεν	Αί-μα, νε-ράι-δα, ά-πια-στος, ναύ-της
3. Ένα σύμφωνο ανάμεσα σε δυο φωνήεντα συλλαβίζεται με το δεύτερο φωνήεν, όχι με το πρώτο.	Θέ-λω, πα-ρά-θυ-ρο
4. Δύο ή περισσότερα σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα συλλαβίζονται με το δεύτερο φωνήεν, αν αρχίζει απ' αυτά ελληνική λέξη. Αλλιώς χωρίζονται και το πρώτο σύμφωνο πάει με το προηγούμενο φωνήεν, ενώ το δεύτερο (ή και τρίτο) με το ακόλουθο φωνήεν (τα όμοια σύμφωνα πάντα χωρίζονται)	Βι-βλί-ο (βλέπω), τε-τρά-δι-ο (τρία) Πόρ-τα, βαθ-μός, θάρ-ρος, άν-θρω- πος

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:**1) Χωρίζω σε συλλαβές τις παρακάτω λέξεις :**

νεαρός : _____ ουσιαστικό : _____

ποίηση : _____ αγγίζω : _____

ανάγκη : _____ γέννηση : _____

είδηση : _____ αύριο : _____

αρχηγός : _____ εκστρατεία: _____

πρέπει : _____ βαλίτσα : _____

2) Κυκλώνω τις λέξεις που είναι σωστά χωρισμένες σε συλλαβές :

κου – ρτί – να στά – βλος ε – βδο – μά – δα λά – μπει

κουρ – τί – να στάβ – λος εβ – δο – μά – δα λάμ – πει

πάσ – τα έλε – γχος ά – δει – α καη – μός

πά – στα έ – λεγ – χος ά – δεια κα – η – μός

3) Χωρίζω σε συλλαβές τις παρακάτω λέξεις :

παραμύθι	πα-ρα-μύ-θι	Σάββατο
ταξίδι		απόγευμα
συλλαβή		ανοίγω
πιάτα		αμπέλι
κάποιος		κορίτσι

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Κυριολεξία - Μεταφορά - Παρομοίωση

Κυριολεξία: όταν χρησιμοποιώ μια λέξη ή μια φράση με την πραγματική της σημασία.

Π.χ. Μέθυσε από το κρασί.

Μεταφορά: όταν χρησιμοποιώ μια λέξη ή μια φράση με διαφορετική από την πραγματική της σημασία, αποδίδοντάς της μια ιδιότητα που δεν υπάρχει. Με τη μεταφορά μπορώ να αποδώσω πιο έντονα κάποια συναισθήματα και έτσι να κάνω πιο ζωντανό το λόγο μου.

Π.χ. Μέθυσε από χαρά.

Παρομοίωση είναι το σχήμα λόγου που μας δείχνει ότι κάτι μοιάζει με κάτι άλλο. για την παρομοίωση χρησιμοποιούμε τη λέξη **σαν** ή **όπως** ή **μοιάζει με**.

π.χ. Μόλις τον είδε, χύθηκε πάνω του **σαν το γεράκι**.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:

1) Σημειώνω Κ για τις φράσεις που χρησιμοποιούνται κυριολεκτικά και Μ για όσες χρησιμοποιούνται μεταφορικά:

Έμαθε την πικρή αλήθεια. _____

Κατέβα από τη σκάλα. _____

Ο καιρός ήταν γλυκός σήμερα. _____

Της άνοιξε την καρδιά του. _____

Φορούσε χρυσό περιδέραιο. _____

2) Εξηγώ τι σημαίνουν οι παρακάτω μεταφορικές φράσεις:

Πετά στα σύννεφα.

Φούντωσε ο καβγάς.

Ποιος του φούσκωσε τα μυαλά;

Άπονη καρδιά.

3) Γράφω Κ για την κυριολεξία και Μ για τη μεταφορά δίπλα σε κάθε φράση :

_____ κοφτερό μαχαίρι	_____ κοφτερό μυαλό	_____ πικρός καφές
_____ πικρό νέο	_____ βαρύς ύπνος	_____ βαρύς σάκος
_____ κρύο χαμόγελο	_____ κρύο φαγητό	_____ γλυκιά ζωή
_____ γλυκιά καραμέλα	_____ μαύρη γάτα	_____ μαύρη ψυχή
_____ πικρά χόρτα	_____ πικρά λόγια	_____ κρύο αστείο

4) Φτιάχνω παρομοιώσεις με τα ζευγάρια των προτάσεων.

- Ο Σχορτσιανίτης είναι ψηλός και χοντρός. Ο γίγαντας είναι ψηλός και χοντρός.
-

- Ο δρόμος είναι γλιστερός. Ο πάγος είναι γλιστερός.
-

- Το πρόσωπό του είναι λαμπερό. Ο ήλιος είναι λαμπερός.
-

5) Σχηματίζω παρομοιώσεις, βάζοντας την κατάλληλη λέξη στα κενά των προτάσεων.

- ✓ Είναι πονηρός σαν _____ .
- ✓ Είναι σκληρός λες και είναι _____ .
- ✓ Είναι ελαφρύς σαν _____ .
- ✓ Ο Αντώνης και η Ροδούλα μαλώνουν σαν _____ .
- ✓ Έχει πολύ ελαφρύ ύπνο. Κοιμάται σαν _____ .
- ✓ Κολυμπά πολύ ωραία λες και είναι _____ .
- ✓ Είναι ψηλός και λεπτός σαν _____ .
- ✓ Είναι εργατικός σαν το _____ .

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Ο χρόνος στον λόγο μας - Χρονικοί προσδιορισμοί.

Για να δηλώσουμε τον χρόνο στον λόγο, προφορικό και γραπτό, δηλαδή πότε γίνεται ή πόσο διαρκεί κάτι, τότε χρησιμοποιούμε:

Τρόπος έκφρασης	Παραδείγματα
Ρήματα σε όλους τους χρόνους που αναφέρονται στο παρελθόν, στο παρόν και στο μέλλον.	Έγραφα όλο το απόγευμα. (παρελθόν) Γράφω τις ασκήσεις μου. (παρόν) Θα γράψω εξετάσεις. (μέλλον)
Χρονικά επιρρήματα. (απαντούν στην ερώτηση « πότε; »)	τώρα, πριν, χτες, αύριο, πέρσι, φέτος, ποτέ, μετά, κ.ά.
Χρονικές προτάσεις. Εισάγονται με χρονικούς συνδέσμους (όταν, σαν, ενώ, καθώς, αφού, αφότου, πριν, μόλις, προτού, ώσπου, ωσότου, όποτε)	Όταν τελειώσουμε τις εξετάσεις, θα το γιορτάσουμε.
Ουσιαστικά μαζί με το άρθρο σε αιτιατική ή γενική και πολύ σπάνια σε ονομαστική πτώση.	Θα κολυμπήσουμε το απόγευμα. Το μεσημέρι θα φύγω. Το καλοκαίρι θα πάμε για διακοπές στην Χαλκιδική.

Φράσεις με προθέσεις που δηλώνουν χρόνο.

***Προθέσεις:** με, σε, για, ως, προς, μετά, παρά, αντί, από, κατά, δίχως, χωρίς, ίσαμε

Διακόπτουμε και θα συνεχίσουμε
σε μία ώρα.

Για κάμποσα λεπτά στάθηκε
ακίνητος.

Θα πάμε κινηματογράφο **κατά τις εννιά.**

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:

1) Υπογραμμίζω τα χρονικά επιρρήματα στις παρακάτω προτάσεις:

Ο θεός θα έρθει από την Αμερική μεθαύριο.

Κάπου κάπου χρειάζεται να κάνουμε αυτοκριτική για να γινόμαστε καλύτεροι.

Δε σου ζήτησα ποτέ να κάνεις αυτό που έκανες χθες.

Φέτος πήγαμε διακοπές στη Σκιάθο, ενώ πέρυσι ήμασταν στην Αντίπαρο.

Το τρένο ξεκίνησε στις οχτώ και ταξίδευε ολονυχτίς για να φτάσει στον προορισμό του.

2) Φτιάχνω προτάσεις με τα επιρρήματα «αποβραδís, αδιάκοπα, έγκαιρα, πάλι»

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3) Υπογραμμίζω τους εμπρόθετους προσδιορισμούς του χρόνου:

Θα βρίσκεται στο γραφείο ως αργά.

Από κείνη τη χρονιά δεν ξαναπήγε στο νησί.

Βγήκαμε βόλτα κατά το απογευματάκι, αφού ο Νίκος μας είχε τηλεφωνήσει από νωρίς.

Μετά την ταινία θα μαζευτούμε στο σπίτι της Μαρίας για φαγητό.

Θα τα ξαναπούμε σε λίγες μέρες.

4) Υπογραμμίζω με μολύβι τις αιτιατικές του χρόνου και με μπλε στίλο τις γενικές του χρόνου:

Πέρασε το καλοκαίρι και τελικά δεν πήγαμε στο χωριό.

Ήταν ξημερώματα Σαββάτου όταν μάθαμε τα άσχημα νέα.

Αλλάξαμε τα εισιτήρια και θα φύγουμε την ερχόμενη Κυριακή.

Τις ώρες αυτές που περιμένουμε θα μπορούσαμε να κανονίσουμε τις δουλειές του μήνα που έρχεται.

Η σοδειά της χρονιάς ήταν αρκετά ικανοποιητική.

5) Υπογραμμίζω τις δευτερεύουσες χρονικές προτάσεις:

Αφότου γυρίσαμε από τη δουλειά, δε βγήκαμε από το σπίτι.

Ο γάτος μου κόντευε τα τρία, όταν ένα μεσημέρι δε με περίμενε στην πόρτα.

Έφυγε μόλις άρχισε να βρέχει.

Αλλά, προτού φύγεις, λύσε τις ασκήσεις.

Δε θα φύγουμε από εδώ έως ότου λυθεί το ζήτημα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 16: Μουσεία.**ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ****Ενεργητική και παθητική σύνταξη**

Τα ρήματα, όπως μάθαμε, έχουν στο α' ενικό πρόσωπο οριστικής ενεστώτα της ενεργητικής φωνής κατάληξη **-ω** και στο αντίστοιχο πρόσωπο της παθητικής φωνής κατάληξη **-μαι**.

- **Ενεργητική σύνταξη** έχουμε όταν το ρήμα της πρότασης έχει ενεργητική διάθεση. Όταν λέμε ότι ένα ρήμα έχει **ενεργητική διάθεση** εννοούμε ότι το υποκείμενο του ρήματος ενεργεί.

Παραδείγματα ενεργητικής σύνταξης:

Υποκείμενο	Ρήμα	Αντικείμενο
Ο Ηλίας	πίνει (ενεργ. φωνή :πίνω)	νερό
Η Μαρία	φοβάται (παθητ. φωνή: φοβάμαι)	τις γάτες

Προσοχή! Δεν πρέπει να μπερδεύουμε την **ενεργητική φωνή** με την **ενεργητική διάθεση**. Από τα ρήματα που έχουν **ενεργητική διάθεση** τα πιο πολλά ανήκουν στην ενεργητική φωνή (π.χ. δέν-ω, ψήν-ω). Όμως υπάρχουν και κάποια ρήματα που βρίσκονται σε παθητική φωνή και έχουν ενεργητική διάθεση (π.χ. εργάζομαι, περιποιούμαι, θυμάμαι).

- **Παθητική σύνταξη** έχουμε, όταν το ρήμα της πρότασης έχει **παθητική διάθεση**, δηλαδή δηλώνει ότι κάποιος παθαίνει κάτι από κάποιον ή από κάτι. Αυτός που κάνει την ενέργεια δηλώνεται με το ποιητικό αίτιο, που αποτελείται από την πρόθεση **από** + **αιτιατική πτώση** ονόματος ή αντωνυμίας.

Παραδείγματα παθητικής σύνταξης:

Υποκείμενο	Ρήμα	Ποιητικό αίτιο
Η αίτηση	εγκρίνεται	από το υπουργείο.
Η είδηση	ακούστηκε	από όλους.

Προσοχή! Δεν πρέπει να μπερδεύουμε την παθητική φωνή με την παθητική διάθεση. **Παθητική φωνή** έχουμε, όταν το ρήμα έχει κατάληξη **-μαι**. **Παθητική διάθεση** έχουμε, όταν το ρήμα δηλώνει το υποκείμενο του παθαίνει κάτι, δέχεται κάποια ενέργεια. Από τα ρήματα που έχουν παθητική διάθεση τα περισσότερα βρίσκονται σε παθητική φωνή, δηλαδή έχουν κατάληξη **-μαι**. Όμως υπάρχουν και κάποια ρήματα που, αν και ανήκουν στην ενεργητική φωνή, έχουν παθητική διάθεση: π.χ. Το κερύ **σβήνει** από τον αέρα.

Μετατροπή ενεργητικής σύνταξης σε παθητική**Ενεργητική σύνταξη**

Υποκείμενο	Ρήμα	Αντικείμενο
Οι φύλακες	απαγορεύουν	τη φωτογράφιση
(ονομαστική)	(ρήμα ενεργητικής διάθεσης)	(αιτιατική)

Παθητική σύνταξη

Υποκείμενο	Ρήμα	Αντικείμενο
Η φωτογράφιση	απαγορεύεται	από τους φύλακες.
(ονομαστική)	(ρήμα παθητικής διάθεσης)	(από + αιτιατική)

Πώς έγινε η μετατροπή

- Το ρήμα ενεργητικής διάθεσης γίνεται ρήμα παθητικής διάθεσης.
- Το άμεσο αντικείμενο της ενεργητικής σύνταξης γίνεται υποκείμενο στην παθητική σύνταξη (αιτιατική → ονομαστική).
- Το υποκείμενο της ενεργητικής σύνταξης γίνεται ποιητικό αίτιο στην παθητική σύνταξη (ονομαστική → από + αιτιατική).

Σχηματικά:

Οι φύλακες απαγορεύουν τη φωτογράφιση.

Η φωτογράφιση απαγορεύεται από τους φύλακες.

Προσοχή! Η πρόθεση **από + αιτιατική** δεν είναι πάντοτε ποιητικό αίτιο. Μπορεί να είναι επιρρηματικός εμπρόθετος προσδιορισμός και να δηλώνει απομάκρυνση, προέλευση, αιτία, κ.ά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:

1) Γράφω δίπλα σε καθεμία από τις προτάσεις που ακολουθούν αν έχει ενεργητική ή παθητική σύνταξη:

α. Σε μερικά μουσεία οι επισκέπτες πληρώνουν εισιτήριο.
(.....)

β. Δεν ανοίχτηκε ακόμη η διαθήκη του παππού.
(.....)

γ. Οι μαθητές της έκτης τάξης άνοιξαν λογαριασμό στην τράπεζα.
(.....)

δ. Τα αποδυτήρια του γηπέδου χτίστηκαν χωρίς άδεια.
(.....)

ε. Οι φίλοι επηρέασαν τη συμπεριφορά του. (.....)

στ. Η πόλη της Πάτρας έχει στολιστεί για τις Απόκριες.
(.....)

2) Οι παρακάτω προτάσεις έχουν ενεργητική σύνταξη. Τις ξαναγράφω μετατρέποντας τη σύνταξη σε παθητική.

α. Τα φώτα ενός αυτοκινήτου φώτισαν τον δρόμο.

.....

β. Η σφαίρα τραυμάτισε τον αστυνομικό στο πόδι.

.....

γ. Οι Γερμανοί κατέστρεψαν πολλές πόλεις της Ρωσίας.

.....

δ. Ο Ιταλός πρεσβευτής έδωσε τηλεσίγραφο στον Έλληνα πρωθυπουργό.

.....

ε. Οι Τούρκοι πυρπόλησαν τη Σμύρνη.

.....

3) Οι προτάσεις που ακολουθούν έχουν παθητική σύνταξη. Τις ξαναγράφω μετατρέποντας τη σύνταξη σε ενεργητική:

α. Το έγκλημα εξιχνιάστηκε από την αστυνομία.

.....

β. Πολλά χρήματα δόθηκαν από την κυβέρνηση στους σεισμοπαθείς.

.....

γ. Οι ηθοποιοί αγαπιούνται από το κοινό.

.....

δ. Πολλές ασθένειες θεραπεύονται από τα νέα φάρμακα.

.....

ε. Τα μονοπάτια καλύφθηκαν από το χιόνι.

.....

στ. Οι ελιές μαζεύτηκαν από ξένους εργάτες.

.....

ζ. Η φωτογραφία τραβήχτηκε από επαγγελματία φωτογράφο.

.....

4) Χαρακτηρίζω το είδος της σύνταξης των παρακάτω προτάσεων, σημειώνοντας Χ στη σωστή στήλη.

ΣΥΝΤΑΞΗ		
ΠΡΟΤΑΣΗ	ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ	ΠΑΘΗΤΙΚΗ
Αρκετοί νεολιθικοί οικισμοί εντοπίστηκαν στην ανατολική Κρήτη από τους αρχαιολόγους.		
Το Διμήνι, ένας νεολιθικός οικισμός, κατοικήθηκε από 200 ή 300 άτομα.		
Η αρχαία πόλη της Σάμου ιδρύθηκε από Ίωνες αποίκους το 1000 π.Χ.		
Η αρχαία πόλη της Κορίνθου ισοπεδώθηκε από τους Ρωμαίους το 146 π.Χ.		

Τον 7 ^ο αιώνα π.Χ. τα πρώτα ελληνικά νομίσματα διευκόλυναν την ανάπτυξη του εμπορίου.		
Ο Φειδίας δημιούργησε το χρυσελεφάντινο άγαλμα της θεάς Αθηνάς στον Παρθενώνα.		
Οι μαθητές του σχολείου εντυπωσιάστηκαν από τα εκθέματα του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης.		
Το άγαλμα της Αφροδίτης της Μήλου μαγεύει τους επισκέπτες του Μουσείου του Λούβρου.		
Ο τάφος του Μεγάλου Αλεξάνδρου αναζητείται ακόμη από τους αρχαιολόγους.		

5) Προσπαθώ να μετατρέψω τη σύνταξη των προτάσεων από ενεργητική σε παθητική.

- Οι αρχαιολόγοι ανακάλυψαν πολλά προϊστορικά ευρήματα στην Κρήτη.

.....

- Το μουσείο φιλοξενεί όλη τη συλλογή των ευρημάτων από την Κνωσό.

.....

- Η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως αντικείμενα ανεκτίμητης αξίας.

.....

- Ο Μανόλης Ανδρόνικος βρήκε τα αριστουργήματα της Βεργίνας το 1977.

.....

- Οι ανασκαφές αποκαλύπτουν τη μακραίωνη ιστορία του τόπου μας.

.....

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

ΡΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΧΗΜΑΤΙΖΟΝΤΑΙ ΟΠΩΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Υπάρχουν ρήματα στη γλώσσα μας που κατά την κλίση τους και τον σχηματισμό κάποιων χρόνων τους έχουν ορισμένους τύπους **όμοιους** με αυτούς των **αρχαίων ελληνικών**.

Τα ρήματα αυτά είναι κατά κανόνα σύνθετα, με α' συνθετικό πρόθεση (**ανά, από, εκ, εν, επί, παρά, συν κ.α.**) και β' συνθετικό αρχαιοελληνικά ρήματα όπως τα: **άγω** (= οδηγώ, φέρνω), **βαίνω** (= βαδίζω, πορεύομαι), **δεικνύω-δείκνυμι** (=δείχνω, φανερώνω), **λαμβάνω** (= παίρνω, πιάνω).

π.χ.:

► συμβαίνω, αποβαίνω, επιβαίνω (συν + από + επί + βαίνω) κ.α. που σχηματίζονται στο **γ' ενικό πρόσωπο αορίστου** με βάση τα αρχαία ελληνικά (βαίνω → αόριστος: έβην): συνέβη-απέβη- επενέβη κ.α.

► εισάγω- αποδεικνύω- συλλαμβάνω κ.α. που σχηματίζουν το **γ' ενικό πρόσωπο** του παθητικού αορίστου σύμφωνα με τα αρχαία ελληνικά.

• **εισάγομαι** (εις + άγομαι [παθητικός αόριστος στα αρχαία ελληνικά : ήχθην]) → **εισήχθη**.

• **αποδεικνύομαι** (από + δεικνύομαι [παθητικός αόριστος στα αρχαία ελληνικά : εδείχθην]) → **απεδείχθη**.

• **συλλαμβάνομαι** (συν + λαμβάνομαι [παθητικός αόριστος στα αρχαία ελληνικά : ελήφθην]) → **συνελήφθη**.

Άλλα ρήματα που σχηματίζονται με λόγια κλίση είναι τα: υφίσταμαι → **υπέστη**, επιτίθεμαι → **επετέθη**, επιβάλλομαι → **επεβλήθη**, αφίεμαι → **αφέθη**, στέλλομαι → **εστάλη**, συντρίβομαι → **συνετρίβη**, συνίσταμαι → **συνεστάθη** κ **συνέστη** (μέσος αόριστος) κ.α.

Τα ανώμαλα / αρχαιοκλίτα ρήματα που χρησιμοποιούμε συχνά στη νέα ελληνική γλώσσα.

Ενεστώτας	Αόριστος
συμβαίνω	(συνέβην) συνέβη (γ')
συμπίπτω	συνέπιπτα
υπάρχω	υπήρξα
καλούμαι	κλήθηκα
παρέχομαι	παράσχω / παρασχέθηκα
λαμβάνομαι	ελήφθην
εγκρίνομαι	εγκρίθηκα
ανατίθεμαι	ανατέθηκα
απαλλάσσομαι	απαλλάχθηκα
παραβαίνω	παρέβην
παρεμβαίνω	παρενέβην
συλλαμβάνομαι	συνελήφθην
εισάγομαι	εισήχθην

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:

1) Συμπληρώνω τα κενά βάζοντας το ρήμα της παρένθεσης στο σωστό πρόσωπο και χρόνο.

Το περασμένο Σάββατο (συμβαίνει) ένα ατύχημα στη λεωφόρο Ποσειδώνος. Ένα αυτοκίνητο (παραβαίνω) τον κώδικα οδικής κυκλοφορίας παραβιάζοντας το απαγορευτικό σήμα, με αποτέλεσμα να συγκρουστεί με άλλο διερχόμενο αυτοκίνητο. Μετά το ατύχημα, ο υπαίτιος οδηγός (συλλαμβάνομαι) και οδηγήθηκε στο αστυνομικό τμήμα. Ο τραυματίας οδηγός (εισάγομαι) στο νοσοκομείο για προληπτικούς λόγους.

2) Συμπληρώνω γράφοντας τα ρήματα στον αόριστο:

_____ (επεμβαίνω) ο δάσκαλος για να τους χωρίσει.

Ύστερα από όσα _____ (συμβαίνω) δε νομίζω ότι έχουμε να πούμε κάτι άλλο.

Τελικά ο Αλέξης _____ (αποδεικνύομαι) πολύ ζωηρός.

Το κοινό _____ (καταλαμβάνομαι) από τρόμο μόλις άκουσε για την πυρκαγιά.

Για να λυθεί το ζήτημα _____ (παρεμβαίνω) ο πατέρας.

Δεκάδες χιλιάδες τέτοια επικίνδυνα προϊόντα _____ (εισάγομαι) στη χώρα μας τους τελευταίους μήνες.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Μεταβατικά – Αμετάβατα – Συνδετικά ρήματα

Μεταβατικά ονομάζονται τα ρήματα που χρειάζονται αντικείμενο για να συμπληρωθεί η έννοια τους (η ενέργειά τους μεταβαίνει σε ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα).

Αμετάβατα εκείνα που δε χρειάζονται αντικείμενο (η ενέργειά τους δε μεταβαίνει κάπου αλλού).

Π.χ. Πλένω τα πιάτα. (τι πλένω; - τα πιάτα – άρα μεταβατικό).

Κοιμάμαι νωρίς. (τι κοιμάμαι; - δεν έχει απάντηση – άρα αμετάβατο).

Μερικές φορές μπορεί κάποιο ρήμα να χρησιμοποιείται σε μία πρόταση ως αμετάβατο και σε άλλη ως μεταβατικό.

Π.χ. Τελείωσε στις εννιά. (αμετάβατο)

Τελείωσε την εργασία της στις εννιά. (μεταβατικό)

Αντικείμενο

Μπορεί να είναι:

- ουσιαστικό (π.χ. Ο κηπουρός μαζεύει τα πεσμένα **φύλλα**.)
- αντωνυμία (π.χ. **Τον** ζητούν στο τηλέφωνο.)
- ουσιαστικοποιημένο επίθετο ή μετοχή (επίθετο ή μετοχή με άρθρο στη θέση ουσιαστικού) (π.χ. Να λυπάσαι **τους δυστυχισμένους**.)
- άλλο μέρος του λόγου ή φράση (π.χ. Ρωτούσε **το πού και το πώς**.)
- εξαρτημένη πρόταση (π.χ. Ρωτούσε **πότε θα έρθει ο παππούς**.)
- εμπρόθετος προσδιορισμός (π.χ. Ο Γιάννης μοιάζει **με τον πατέρα** του = του πατέρα.)

Ορισμένα ρήματα ονομάζονται **συνδεδετικά** γιατί, αντί για αντικείμενο, παίρνουν **κατηγορούμενο** (= λέξη που φανερώνει πως το υποκείμενο έχει μια ιδιότητα ή ένα χαρακτηριστικό ή βρίσκεται σε μία κατάσταση).

Π.χ. Ο γείτονας **είναι** καθηγητής.

Τα κυριότερα συνδεδετικά ρήματα είναι τα: «**είμαι, φαίνομαι, καλούμαι, λέγομαι, ονομάζομαι, βρίσκομαι, θεωρούμαι, αποδεικνύομαι, παρουσιάζομαι, ανακηρύσσομαι, εκλέγομαι, διορίζομαι, κ.λ.π.**».

Ορισμένα **δε συνδέουν** πάντα το υποκείμενό τους με κάποιο κατηγορούμενο. Σε αυτή την περίπτωση ονομάζονται **υπαρκτικά**, αφού τότε έχουν την έννοια του «υπάρχω, βρίσκομαι».

Π.χ. Πάνω στο τραπέζι **ήταν** το πορτοφόλι μου. (= βρισκόταν)

Μαύρα σύννεφα **φαίνονται** στον ουρανό. (= υπάρχουν)

Παρατηρήσεις:

- ❖ Το κατηγορούμενο βρίσκεται πάντα στην ίδια πτώση με το υποκείμενο, δηλ. σε ονομαστική. Γι' αυτό δεν το μπερδεύουμε με το αντικείμενο που είναι σε πτώση αιτιατική ή γενική.

Μπορεί να είναι:

α) **ουσιαστικό** (π.χ. Εκλέχτηκε πρόεδρος.),

β) **επίθετο** (π.χ. Το μολύβι είναι κόκκινο.),

γ) **μετοχή παθητικής φωνής** (π.χ. Το κορίτσι φαίνεται κουρασμένο.),

δ) **αριθμητικό** (π.χ. Οι μέρες της εβδομάδας είναι εφτά.),

ε) **αντωνυμία** (π.χ. Αυτό δεν ήταν τίποτα.),

στ) **επίρρημα** (π.χ. Το σπίτι είναι άνω κάτω.),

ζ) **εμπρόθετος προσδιορισμός**

(από ή με + αιτιατική, για + ονομαστική) (π.χ. Το κολιέ είναι από χρυσό.),

η) **εξαρτημένη πρόταση** (π.χ. Η εμφάνισή του ήταν να τον λυπάσαι.)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:

1) Υπογραμμίζω με μολύβι τα μεταβατικά ρήματα και με μπλε στίλο τα αμετάβατα. Στα μεταβατικά υπογραμμίζω το αντικείμενό τους:

Δείτε τι μάζεψα, κι έβγαλε από την τσέπη της αχιβάδες, κοχύλια, πεταλίδες.

Όταν βαριόμασταν, ψαρεύαμε θαλασσινά.

Στεκόμασταν σαστισμένες και κοιτούσαμε τα κύματα που έρχονταν κι έσκαγαν μπροστά μας.

Στη ρίζα του βράχου σάλευαν οι αχινοί κι ανάμεσά τους ξεχώριζαν μερικοί φραγκοαχινοί.

Σαν να είχαν ρίξει μέσα τόνους λουλάκι.

Ανοίγαμε με μια πέτρα το καβούκι τους και ρουφούσαμε τ'αβγά.

(«Το διπλό ταξίδι», Λίτσα Ψαραύτη)

2) Κάνω σύνταξη:

Ακονίζω τα δόντια μου, της απάντησε ο αγριόχοιρος.

Κάποτε μαζεύτηκαν όλοι οι λαγοί κι έκλαιγαν τη μοίρα τους.

Όλοι συμφώνησαν και άρχισαν να τρέχουν προς τη λίμνη για να πέσουν.

Ένας λαγός, μόλις είδε τους βατράχους στο νερό, σταμάτησε τους συντρόφους του.

Οι άνθρωποι είναι πονηροί και μας κυνηγούν συνέχεια.

Ο γείτονας μάς μίλησε άσχημα το προηγούμενο βράδυ.

Η νεαρή γυναίκα φαινόταν ταλαιπωρημένη και αναστατωμένη.

Μας θύμισε τις υποχρεώσεις μας και μας είπε τα δικαιώματά μας.

Εγώ είχα βγει στο μπαλκόνι και παρακολουθούσα.

Μόλις γύρισε, μαγείρεψε και βοήθησε το Νίκο να λύσει τις ασκήσεις.

Ονομάζομαι Γιώργος και είμαι οδοντίατρος.

3) Να υπογραμμίσεις τα αντικείμενα:

Ο υδραυλικός επισκευάζει τη βρύση.

Την κυκλοφορία ρυθμίζουν οι σηματοδότες.

Την εκδήλωση οργάνωσε ο Σύλλογος Γονέων.

Μας έδωσαν χρήσιμες πληροφορίες.

Μου δίνεις τον λόγο σου;

Του έδειξε τη ζωγραφιά.

Σας ζητώ συγγνώμη.

Ο παππούς την κέρασε παγωτό.

Ο θείος τον κέρασε γλυκό.

Η δασκάλα τούς εξήγησε την ιστορία.

4) Στις παρακάτω προτάσεις γράφω τι είναι συντακτικά οι υπογραμμισμένες λέξεις:

Η Μαρία έγινε κόκκινη από τον πυρετό.

Ο Γιώργος έδωσε στο γιο του μια δερμάτινη μπάλα.

Η μαμά μαγείρεψε κοτόπουλο και πατάτες.

Στο χωριό η ζωή κυλάει ήρεμα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 17: Πόλεμος και ειρήνη.**ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ****ΑΠΡΟΣΩΠΑ ΡΗΜΑΤΑ-ΑΠΡΟΣΩΠΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ**

Απρόσωπα λέμε τα ρήματα που δεν έχουν υποκείμενο πρόσωπο ή πράγμα αλλά ολόκληρη πρόταση και συνηθίζονται στο τρίτο ενικό πρόσωπο.

π.χ. Απαγορεύεται να καπνίζετε.

απρόσωπο ρήμα υποκείμενο

Εκτός από απρόσωπα ρήματα υπάρχουν και **απρόσωπες εκφράσεις**. Αυτές σχηματίζονται συνήθως με το γ' ενικό πρόσωπο του ρήματος *είμαι ή υπάρχω* και ένα επίθετο ή ουσιαστικό. Και η απρόσωπη έκφραση έχει για υποκείμενο μια ολόκληρη πρόταση.

π.χ. Είναι κακό να αδικούμε τους άλλους.

απρόσωπη έκφραση υποκείμενο

Είναι κρίμα να πάει χαμένος.

ΠΡΟΣΟΧΗ: Ένα ρήμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε ως προσωπικό είτε ως απρόσωπο.

π.χ. Φαίνεται πως θα χιονίσει. Το σπίτι φαίνεται μεγάλο.

απρόσωπο

προσωπικό

Τα κυριότερα **απρόσωπα ρήματα** είναι:

α) **πρόκειται, συμφέρει, πρέπει, μέλει, μέλλεται, ενδέχεται** κ. ά.

β) τα ρήματα που φανερώνουν φυσικά φαινόμενα: **βρέχει, χιονίζει, αστράφτει, βροντά, φυσά, χειμωνιάζει, καλοκαιριάζει, βραδιάζει, χαράζει, φέγγει, ξημερώνει, νυχτώνει**, κ.ά.

γ) μερικά προσωπικά ρήματα σε ορισμένες φράσεις: **λέγεται, φτάνει, χρειάζεται, φαίνεται, γίνεται, τυχαίνει, ακούγεται**, κ.ά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:

1) Να κυκλώσεις το πρόσωπο ρήμα και να υπογραμμίσεις το υποκείμενό του στις παρακάτω προτάσεις. (Προσοχή ! Δεν έχουν όλες οι προτάσεις πρόσωπα ρήματα).

α) Ακούγεται ο θόρυβος των αυτοκινήτων.

β) Ακούγεται ότι αύριο το σχολείο μας θα πάει εκδρομή.

γ) Συμφέρει να ψωνίζω με τις εκπτώσεις.

δ) Φαίνεται ότι ο Κώστας είναι άρρωστος.

ε) Ο Κώστας φαίνεται ήσυχος.

στ) Υποτίθεται ότι είσαι φίλος μου.

ζ) Λέγεται πως το σχολείο μας θα είναι κλειστό αύριο.

2) Να χαρακτηρίσεις τα υπογραμμισμένα ρήματα ως απρόσωπα ή προσωπικά.

Αξίζει να προσπαθήσεις κι άλλο

Δεν επιτρέπεται να λες ψέματα.

Δεν επιτρέπεται το κάπνισμα.

Η Μαρία φαίνεται χαρούμενη.

Φαίνεται πως θα βρέξει.

Χρειάζεται να έχεις υπομονή.

Ο Κώστας χρειάζεται χρήματα.

3) Να γράψεις προτάσεις με τα ρήματα φτάνει, ακούγεται, χρειάζεται, αρκεί, διαδίδεται, αξίζει.

(τα ρήματα να χρησιμοποιηθούν ως προσωπικά και ως απρόσωπα)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4) Να κυκλώσεις το απρόσωπο ρήμα ή την απρόσωπη έκφραση και να υπογραμμίσεις το υποκείμενο στις παρακάτω προτάσεις.

Πρέπει να με ακούσεις οπωσδήποτε.

Δεν πρόκειται να μιλήσω σε καμιά περίπτωση.

Δε συμφέρει να γίνει όπως προτείνεις.

Φαίνεται πως δε θα ξαναγυρίσει.

Ακούστηκε πως σκοτώθηκαν πολλοί.

Κρίμα είναι να χαθεί ο άνθρωπος.

Καλό είναι να πηγαίνουμε τώρα.

Είναι ώρα να πάμε στο σχολείο.

Είναι άδικο να τον υποτιμάς.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Αποτελεσματικές ή συμπερασματικές – Τελικές προτάσεις

Αποτελεσματικές ή συμπερασματικές προτάσεις λέγονται οι δευτερεύουσες εξαρτημένες προτάσεις που φανερώνουν το αποτέλεσμα της πράξης που δηλώνει η πρόταση από την οποία εξαρτώνται(κύρια). Οι αποτελεσματικές / συμπερασματικές προτάσεις εισάγονται :

α. με **αποτελεσματικούς** συνδέσμους **ώστε** και **που**. Πολλές φορές μετά τα ώστε και που υπάρχει το **να**:

π.χ. Έκανε τόσο κρύο, **που** φορούσαμε μπουφάν και μέσα στο σπίτι.

Ήταν αρκετά ευγενικός, **ώστε να** μου δώσει τη θέση του.

β. με **φράσεις** που χρησιμοποιούνται ως αποτελεσματικοί σύνδεσμοι: **με αποτέλεσμα να**:

π.χ. Κάνω πολλές δουλειές ταυτόχρονα, **με αποτέλεσμα** να μην μπορώ να αποδώσω σε καμία.

Η **άρνηση** στις αποτελεσματικές/συμπερασματικές προτάσεις είναι με το **δε(ν)** ή το **μη(ν)**. Συχνά, στην πρόταση την οποία προσδιορίζουν οι αποτελεσματικές προτάσεις, υπάρχουν οι δεικτικές αντωνυμίες τέτοιος, τέτοια, τέτοιο ή τόσος, τόση, τόσο ή τα επιρρήματα τόσο, έτσι.

π.χ. Με είχε ενοχλήσει τόσο, **ώστε να** μη θέλω να τον ξαναδώ στα μάτια μου.

Τελικές προτάσεις

Όταν θέλουμε να δείξουμε για ποιο σκοπό γίνεται κάτι, χρησιμοποιούμε **τελικές προτάσεις**. Αυτές **εισάγονται** με έναν από τους τελικούς συνδέσμους (**για να**, **να**) και το ρήμα που ακολουθεί είναι πάντα στην υποτακτική έγκλιση.

Κυρίως μετά από ρήματα που δείχνουν κίνηση, οι τελικές προτάσεις εισάγονται με **να**:

π.χ. Τρέχω **να προλάβω τον Ορέστη**.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:

1) Σε κάθε πρόταση βάλε τον κατάλληλο σύνδεσμο και βρες το είδος της :

Σήμερα έχει καλό καιρό, Θα πάμε εκδρομή. (.....)

Δεν έχω αρκετά χρήματα να αγοράσω αυτό που θέλω. (.....)

Θα πάω μια βόλτα ξεσκάσω. (.....)

Θα μαζέψω χρήματα αγοράσω ένα ποδήλατο. (.....)

2) Βρες και υπογράμμισε τις τελικές προτάσεις. Βρες και κύκλωσε τις αποτελεσματικές προτάσεις :

Δεν έχω συγκεντρώσει αρκετά χρήματα για να αγοράσω το ποδήλατο που θέλω, επομένως θα μείνω για μια ακόμη φορά χωρίς ποδήλατο. Θα πρέπει να εξοικονομήσω κι άλλα χρήματα ώστε να συγκεντρώσω το ποσό ή να ζητήσω από τον παππού και τη γιαγιά.

3) Αναγνωρίζω τις παρακάτω υπογραμμισμένες προτάσεις :

- ☹ Είναι τόσο καλός άνθρωπος, που τον αγαπούν όλοι .
- ☹ Κανείς δεν είναι τόσο δυνατός, για να μπορεί τα πάντα .
- ☹ Βιαζόταν, για να μη χάσει το αεροπλάνο .
- ☹ Είχε νυχτώσει πλέον, ώστε δε βλέπα με τίποτα .
- ☹ Θα κάνω τα πάντα, για να τον μεταπείσω .

4) Προσπαθώ να ενώσω τις παρακάτω προτάσεις, ώστε η μία από τις δύο να γίνει τελική. Κάνε όλες τις απαραίτητες αλλαγές.

- Έβαλα μπαταρίες στο τηλεχειριστήριο. Λειτουργεί.

.....

- Η Νίκη άνοιξε το ραδιόφωνο. Ακούει μουσική.

.....

- Η μητέρα μου έθεσε σε λειτουργία το κλιματιστικό. Ζεσταίνεται.

.....

- Ο πατέρας μου αγόρασε καινούρια καφετιέρα. Πίνει το πρωί γαλλικό καφέ.

.....

- Βγάζω πολλές φωτογραφίες. Θυμάμαι όλες τις οικογενειακές μας στιγμές.

.....

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ**Απλή και Επαυξημένη πρόταση**

Η **πρόταση** είναι μια οργανωμένη ομάδα λέξεων που εκφράζει ένα ολοκληρωμένο νόημα. Ανάλογα με τη δομή της (πώς, δηλ., οι λέξεις σχετίζονται μεταξύ τους), χωρίζεται σε:

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:**1) Μετατρέπω τις απλές προτάσεις σε επαυξημένες και το αντίστροφο:**

Ο πατέρας είναι άρρωστος.

.....

Ήταν ένα όμορφο χειμωνιάτικο τοπίο.

.....

Τα παιδιά παίζουν ποδόσφαιρο.

.....

Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας δεν αξιοποιούνται πλήρως.

.....

2) Να μετατρέψεις τις απλές προτάσεις σε επαυξημένες και το αντίθετο.

ΑΠΛΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
Το χωριό έχει πλατεία.	
	Τα μικρά παιδιά αγαπούν πολύ τις εκδρομές στη φύση.
Ο γάμος ήταν παραδοσιακός.	
	Ο καθαρός αέρας στην επαρχία είναι πάντα αναζωογονητικός.
Οι γεωργοί χρησιμοποιούν φυτοφάρμακα.	

	Η Ελευθερούπολη ή αλλιώς Πράβι είναι μια πανέμορφη κωμόπολη στους πρόποδες του Παγγαίου όρους.
--	--

3) Να γράψεις 2 προτάσεις από κάθε είδος:

ΑΠΛΕΣ

.....
.....

ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΕΣ

.....
.....

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Ονοματικές – Ρηματικές φράσεις.

Ονοματική λέγεται μία φράση όταν αποτελείται από ονόματα (ουσιαστικά).

Π.χ. Η λήξη του παιχνιδιού.

Ρηματική λέγεται μία φράση όταν περιλαμβάνει ρήμα.

Π.χ. Θα σφυριχθεί.

Μπορούμε να μετατρέψουμε μία ονοματική φράση σε ρηματική και το αντίστροφο, κάνοντας στη μία περίπτωση κάποιο ουσιαστικό, ρήμα και στην άλλη περίπτωση το ρήμα, ουσιαστικό.

Π.χ. (ονοματική)

Η λήξη του παιχνιδιού

Το παιχνίδι θα λήξει

(ρηματική)

(ρηματική)

θα σφυριχθεί.

Με το σφύριγμα.

(ονοματική)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:

1) Μετατρέπω τις ονοματικές φράσεις σε ρηματικές και το αντίστροφο:

Η διοργάνωση των Ολυμπιακών αγώνων θα καθυστερήσει ένα μήνα.

Η αναγγελία του γάμου τους.

Δικαιώθηκε ο κατηγορούμενος.

Αναβλήθηκε το ταξίδι της για την ερχόμενη Τρίτη.

2) Προσπάθησε να μετατρέψεις τις παρακάτω ρηματικές φράσεις σε ονοματικές και το αντίστροφο.

ΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΦΡΑΣΕΙΣ	ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΦΡΑΣΕΙΣ
Πολλοί καταναλωτές παραπονιούνται για τις αυξήσεις σε βασικά είδη διατροφής.	
	Ξέσπασμα πυρκαγιάς σε δασική περιοχή με πολλά στρέμματα καμένου δάσους.
Μετά την πτώση δέντρου στο σταθμό της Δ.Ε.Η., διακόπηκε η ηλεκτροδότηση ολόκληρης της πόλης.	
	Απαγόρευση του απόπλου όλων των επιβατικών πλοίων για όλα τα νησιά του Αιγαίου, εξαιτίας των θυελλωδών ανέμων.
Η γέφυρα Ρίου-Αντιρρίου εγκαινιάστηκε από τον Υπουργό, με την παρουσία πολλών κατοίκων.	
	Αύξηση στα διόδια όλης της χώρας. Έντονες διαμαρτυρίες από τους οδηγούς.

3) Να ξαναγράψεις τις παρακάτω προτάσεις μετατρέποντας τις υπογραμμισμένες φράσεις από ονοματικές σε ρηματικές και το αντίστροφο, κάνοντας και τις απαραίτητες αλλαγές.

✓ Δήλωσε πως θα παραιτηθεί απ' τη δουλειά του

✓ Δεν είναι δυνατή η πρόβλεψη του καιρού

✓ Είναι υποχρέωση όλων μας να προστατεύουμε τα δάση

✓ Η νοσοκόμα ανέλαβε την περιποίηση του αρρώστου.

✓ Οι κάτοικοι αποφάσισαν να κατασκευάσουν μια γέφυρα που θα συνδέει τα δυο χωριά.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Αόριστος οριστικής σε ρήματα με εσωτερική αύξηση.

- Τα δισύλλαβα ρήματα της α΄ συζυγίας που αρχίζουν από σύμφωνο στον παρατατικό και στον αόριστο της ενεργητικής φωνής και **μόνο στην οριστική**, παίρνουν ένα **ε** μόνο στους τύπους που τονίζονται, δηλαδή στον ενικό αριθμό και στο γ΄ πληθυντικό πρόσωπο (π.χ. τρέχω, έτρεχα, έτρεξα, αλλά τρέχαμε - τρέξαμε). Το φωνήεν αυτό λέγεται **συλλαβική αύξηση**.
- Όταν τα ρήματα είναι σύνθετα, η αύξηση αυτή μπαίνει στην αρχή του ρήματος, δηλαδή στο εσωτερικό της σύνθετης λέξης, και γι' αυτό λέγεται **εσωτερική αύξηση**.

Π.χ. υπογράφω = υπό+γράφω

Παρατατικός → υπέγραφα

Αόριστος → υπέγραψα

Α) Όταν έχουμε πρόθεση που τελειώνει σε φωνήεν (κατά, υπό, ανά, διά, κτλ.), τότε η αύξηση **ε**, όταν τονίζεται, παίρνει τη θέση του τελικού φωνήεντος της πρόθεσης, όπως παραπάνω στο ρήμα υπογράφω.

Β) Όταν ένα ρήμα είναι σύνθετο με τις προθέσεις περί- και προ- ή με πρόθεση που τελειώνει σε σύμφωνο (υπέρ, συν, εκ, εν, εις), τότε η αύξηση **ε**, όταν τονίζεται, μπαίνει ανάμεσα στην πρόθεση και στο ρήμα.

Π.χ. περι-γράφω → περι-έγραφα, περι-έγραψα.

συν-βάλλω δηλαδή συμβάλλω → συν-έβαλλα, συν-έβαλα.

ΠΡΟΣΟΧΗ! Στην υποτακτική και προστακτική του αορίστου, τα ρήματα δεν παίρνουν ΠΟΤΕ αύξηση!

- Τα ρήματα που αρχίζουν από φωνήεν συνήθως δεν έχουν αλλαγές στον παρατατικό και στον αόριστο. Λίγα λόγια ρήματα που αρχίζουν από **ε, α, αι** στον παρατατικό και στον αόριστο της ενεργητικής φωνής τρέπουν αυτό το φωνήεν σε **η**, που λέγεται φωνηεντική αύξηση.

Π.χ. ελέγχω – ήλεγχα.

Παραγγέλλω – παρήγγειλα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ:

1) Γράφω την οριστική και την προστακτική Αορίστου των παρακάτω ρημάτων:

Ενεστώτας	Οριστική Αορίστου	Προστακτική Αορίστου	
	α' ενικό πρόσωπο	β' ενικό πρόσωπο	β' πληθ. πρόσωπο
παραγγέλλω			
αναλαμβάνω			
παραλαμβάνω			
υπογράφω			
περιγράφω			
επαναλαμβάνω			
διακρίνω			
επιλέγω			
επιστρέφω			
μεταφέρω			

2) Σχηματίζω σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας ως α' συνθετικό τις παρακάτω προθέσεις:

αντί	γράφω	έχω	Έλληνας	υγεία	υποπλοίαρχος
από	γραφή	αγγέλλω	αγορεύω	αγκιστρώνω	ηγούμαι
μετά	φέρω	οδός	αύριο	όριο	έχω
κατά	γράφω	αγιάζω	ησυχάζω	οδηγώ	έρχομαι
επί	κοινωνία	αυξάνω	αρμόζω	ησυχάζω	ίππος
εν	ισχύω	κρίνω	γράφω	χορδή	βάθος
εκ	τροφή	οδός	ακολουθώ	ειδικεύομαι	πόρος
συν	γράφω	λογίζομαι	μετέχω	ρέω	σωρεύω

3) Συμπλήρωσε τα κενά των προτάσεων, βάζοντας τα ρήματα των παρενθέσεων στην προστακτική του αορίστου, στο β' ενικό πρόσωπο.

- **Ανάβαλε** (αναβάλλω) το ραντεβού σου και έλα μαζί μας για φαγητό.
- (αποβάλλω) αυτή την κακή συνήθεια να μην τρως πρωινό.
- (υπογράφω) το συμβόλαιο για να φύγουμε.
- (αναπτύσσω) περισσότερο τα επιχειρήματά σου για τη διατροφή, για να είσαι πιο πειστικός.
- (απολαμβάνω) το υπέροχο δείπνο που σου ετοίμασα!
- (παραγγέλλω) κι εσύ γρήγορα, γιατί πεινάω!

ΚΛΕΙΝΕΙ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Κύλησε κι αυτή η χρονιά
όμορφα και πάει
κι η καρδιά μας πρόσχαρα
σήμερα χτυπάει.

Κλείνει το σχολείο μας
κλείνουν τα βιβλία
κι όλοι λέμε: γεια χαρά
τόρα στα θρανία.

Έξω πάλι η εξοχή
να τη, μας προσμένει
Πράσινη κι ολόδροση
και μυριανθισμένη.

Να χαρούμε τη δροσιά
την αυγή, τ' αγέρι,
το βουνό, τη θάλασσα
και το καλοκαίρι.

Χάρης Σακελλαρίου

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΩΗ

σε πάντα για τον μαθητή

ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ | ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ | ΔΗΜΟΤΙΚΟ | ΓΥΜΝΑΣΙΟ | ΛΥΚΕΙΟ

Αβέρωφ 12-14, 16452 ☎ 210 9617817 @ info@zois-school.gr 🌐 www.zois-school.gr